

JOURE, DE R.K. SINT MATTHEUSKERK

Korte geschiedenis

De 'Flecke de Jouwer', want zo was sinds oude tijden de benaming Friesland kende 11 steden, 30 grietenijen en 7 'flecken', waaronder Joure ontstond op het oude dorpsgebied Westermeer.

De toren van het oorspronkelijke dorp Westermeer bevindt zich nu nog bij de algemene begraafplaats en vormt het laatste overblijfsel van de oorspronkelijk 15de eeuwse Sint Mattheus-kerk.

Na de Reformatie, die in Friesland gesteld kan worden op 1580, toen het nieuwe dorp de Jouwer de oude kern Westermeer had overvleugeld, de jaarlijkse markten leverden veel commercie op, besloten de protestanten om enige honderden meters meer naar het noorden toe een nieuwe kerk te bouwen.

Van deze oorspronkelijke protestantse kerk is bijna niets overgebleven. De toren werd in 1628 en de kerk in 1642 door een nieuwe vervangen. Ondertussen verviel de kerk in Westermeer tot een ruïne, die in 1700 in onbruik raakte. De Rooms Katholieken, die ook na 1580 ruimschoots aanwezig waren konden hun toevlucht nemen tot diverse schuilkerken waarvan de locaties niet meer bekend zijn.

In de 18de eeuw groeide de tolerantie tussen de 'roomsen' en de 'gereformeerden', waardoor de statie Joure kon uitgroeien tot een redelijk grote parochie, die als één van de grootste van Friesland gold. Rond 1751 kon deze parochie samenkomen en een eenvoudig kerkje, waarvan een deel van de fundamenten nog bij de bouw van de waterstaatskerk van 1837 is teruggevonden. De bouwheer van deze waterstaatskerk was ir. Wellenbergh. Deze kerk was geen lang leven beschoren. De oorzaak van deze korte levensduur was of de slechte kwaliteit van het gebouw of de nogal sterke uitbreiding van de parochie.

Onder de bezielende leiding van pastoor Westers werden plannen voor een nieuwe kerk gemaakt, die door architect Wenekers vorm werden gegeven. De ingebruikname van de kerk was op 19 maart 1868. Deze moest vanwege de kwetsbare gevoelens van protestanten op een zeer onderkoelde wijze worden gevierd.

Ook deze kerk is na een betrekkelijk korte tijd door een andere vervangen. De nogal forse ontwikkeling van Joure en dus ook van de parochie was hier debet aan. In april 1939 werd de laatste viering in het gebouw gehouden. De vierde kerk op deze plaats, waarin wij ons nu bevinden, is ontworpen door ir.

G.M. Leeuwenberg. Aanvankelijk beoogde men een kerk met een toren. Dit bleek al gauw te pretentius.

Wegens geldgebrek besloot men de toren van 1868 te handhaven en de stijl van de kerk bij de toren aan te passen. Eveneens wegens geldgebrek werd afgezien van de bouw van een nieuwe pastorie. Daarom werd de kerk als het ware om de pastorie heen gebouwd.

In juli 1953 was de bouw van de kerk voltooid. De consecratie van de kerk werd verricht door de Bisschop van Utrecht Mgr. Alfrink. Opvallend is dat de kerk is gebouwd in een groot formaat steen, ook wel 'moppen' genoemd. De pilaren tussen het middenschip en de zijbeuken staan op de fundamenten van de buitenmuren van de oude kerk.

Het interieur

Om bij het oudste te beginnen; de 14 kruiswegstaties stammen nog uit de kerk van 1837. De kruiswegstatie begint links van het altaar vooraan en loopt tot rechts van het hoofdaltaar. De stijl van de kerk is ontleend aan de basiliek stijl, die gekenmerkt wordt door een langwerpige vormgeving waarbij de halfcirkelvormige bogen op de pilaren rusten. De muren van het schip waren hoger opgetrokken dan de zijmuren waardoor een betere lichtinval van boven verkregen werd. Door het langwerpige karakter van de basilicastijl kon een belangrijk element uit de oude liturgie worden gevisualiseerd.

Sinds oude tijden gold de westkant van de kerk als de minst heilige. De gelovige kwam ook van die kant, dus vanuit de niet sacrale wereld, naar de sacrale ruimte, die in het oosten lag. Immers, in het oosten, in de koorsluiting bevond zich het hoogaltaar met het allerheiligste. Vandaar dat aan de westkant zich de nartex (portaal) en rechts daarvan de doopkapel zich bevonden waardoor de ongedoopte zover mogelijk van het allerheiligste werd gehouden. Deze situatie is ook in de Mattheuskerk terug te vinden.

De oorspronkelijke doopkapel bevond zich rechts van de ingang. Later, na de liturgische veranderingen van het Vaticaans concilie heeft deze doopkapel de bestemming gekregen van bidkapel. De doopvonten de zilveren doopschaal (beide afkomstig uit het atelier van Leo Brom uit Utrecht) zijn toen verplaatst naar het priesterkoor; waardoor het sacrament van de Heilige Doop een wat meer centrale plaats in de liturgie kreeg.

Eveneens uit het atelier van Brom zijn het hoofdaltaar en de communiebanken alsmede de ambo afkomstig. Overigens heeft de communiebank de liturgievernieuwing van de 70er jaren niet overleefd. In het priesterkoor valt ook het grote door parochianen geknoopte smyrnakleed op. Op de vier hoeken van het kleed zijn de symbolen van de vier evangelisten te onderscheiden. In de koorafsluiting, de absis, bevinden zich vijf gebrandschilderde ramen. Zij zijn in 1952 door de Nijmeegse glazenier Joan Colette gemaakt. Zij stellen van links naar rechts het volgende voor:

Christus, het begin en het einde;
Jezus in de kribbe van Bethlehem met Maria en Jozef;
De opstanding van Christus;
De Hemelvaart van Christus, verheven boven Maria als symbool van de kerk;
de verheerlijkte Christus te midden van de twaalf apostelen.

Tenslotte moet nog vermeld worden de tufstenen zuilen en kapitelen. Wellicht is het gebruik van tufsteen een herinnering aan het aloude bouw materiaal van de Middeleeuwen dat zo veelvuldig in de provincie Friesland is gebruikt.

Het orgel

Oorspronkelijk beschikte de Sint Mattheus over een orgel uit 1807 dat door orgelmaker gruijen te Leeuwarden was gemaakt. Dit instrument was in 1912 zo oud geworden dat het vervangen moest worden door een orgel door de fa. Winkels uit Boxmeer gemaakt.

Toen in 1939 de kerk grondig werd verbouwd, werd ook het orgel gedemonteerd. Na veel gebeurtenissen (vanwege de oorlog en de teloorgang van de orgelbouwer) heeft tenslotte de fa. Vermeulen, orgelbouwers te Alkmaar alsnog het orgel in de kerk geplaatst. De dispositie van het orgel is als volgt:

Manuaal 1: C-g" Manuaal 2: C-g" (zwellkast)

Prestant 8', Holfluit 8', Octaaf 8', Roerfluit 8', Kwint 2 (2/3), Superoctaaf 2', Mixtuur 111-V-st, Trompet 8', Sallicionaal 8', Bourdon 8', Zingend prestant 4', Flute travers 4', Piccolo 2', Sesquialter 2 st., Schalmei 8', Tremolo.

De klokken

De drie klokken, die eind dertiger jaren aan de parochie waren geschonken door de toenmalige pastoor Pruys, hebben in de oorlog een ware omzwerving meegemaakt.

Juist voor het uitbreken van de oorlog waren de klokken vanuit Engeland, waar zij waren gegoten, bij de Astense klokkengieter Eysbouts gearriveerd. Toen de Duitsers alle klokken voor oorlogsdoeleinden gingen omsmelten liepen ook de klokken voor Joure bestemd, het nodige gevaar. Zij werden in de nabijheid van de kerk van Asten ingegraven. Bij de bevrijding van Asten werd veel door oorlogsgeweld beschadigd. Ook de kerk van Asten moest het ontgelden. Allen de klokken van Joure bleven onbeschadigd. Na aanvankelijk de geroofde klokken van Asten te hebben vervangen (zij waren wel door de Duitsers ontdekt) sieren zij sinds 1946 de oude toren van de Sint Mattheus te Joure.

H.J. Oudhof
2007

Literatuur:

- L. Damsma Mattheus "Kommisje utjefte jubileumboek Sint Mattheus"
- L. Damsma Korte geschiedenis Sint Mattheuskerk te Joure
- L. Damsma De Jouster Klokken